

Barnið kann ekki góðtaka veruleikan

Í samband við sjónvarpssendingina »Thomas, — et barn du ikke kan nå«, hefur Sosialurinn haft samræðu við Karin Margretha Joensen-Næs, um viðurskiptini hjá foreldrum at psykotiskum börnum. Karin Margretha kann samanbera umstøðurnar í sendingini frá egnu upplivingum við soni sínum

Ivaleytt eru tað mong, sum minnst sjónvarpssendingina »Thomas, — et barn du ikke kan nå«, sum varð send í farnu viku.

Sendingin var um eitt psykotiskt barn, sum mamm-an royndi at fáa samband við.

Fyri teimum av okkum, sum ikki kenna umstøðurnar hjá foreldrum at brekaðum börnum, var tað sum at siggja inn í ein fremmandan heim. Við tolsemi og kærleika royndi mammag at fáa nakað burtúr, so tilveran hjá barninum skuldi líkjast tí, sum børn vanliga hava, og hóast umstøðurnar vóru so nógv øðrvísi og mangan torførar, so kendi ein tó, at sonurin og mammann høvdu góðar lotur saman.

Filmurin hefur fingið

nógva og góða umrøðu í donsku bløðunum, og fólk, sum eru um psykotisk børn í gerandisdegnum halda, at hesin lýsti umstøðurnar, so sum tær veruliga eru hjá hesum börnum og foreldrum.

Ein teirra, sum kann tosa við um slíkt, tá talan er um psykotiskt barn og umstøður teirra í gerandisdegnum, er Karin M. Joensen-Næs. Hon kennur umstøðurnar í Danmark og í Føroyum, tí sonur hennara hefur eitt langt tíðarskeið búið har, tá hann fekk viðgerð fyrri sjúkuna og búið á serligum heimi, har bert psykotisk børn búa og finga upplæring.

Kennur tú innihaldið í film-

inum aftur?

— Mær dámdi sendingina avbera væl, og kenni nógvar

av hendingunum aftur, frá egnu upplivingum, sigur Karin Margretha.

Nú verður skilt sundur millum reint psykotisk børn og tær, sum eisini hava annað brek við síðuna av.

Viðvíkjandi Thomas, so var hann eisini evnaveikur, tó at eg ivist ikki í, at hann skilti meira enn tað hann vildi viðganga fyrri mammu síni.

Fekk skelk

Við soni mínum er tað eitt sindur øðrvísi, tí hann er tað tær serkenu kalla reint psykotiskur. Tað vil siga, at hann skilir alt tað eg sigi við hann, men torført er tað at fáa rættuligt samband í meira enn eina løtu í senn.

— Sjúkan kom eisini seinni enn hjá Thomas. Sonurin var raskur smádrongur, sum mestist avbera væl, til hann seks ára gamal fekk skelk, tá pápin gjørdist sjúk.

Skelkurin var so dyggur, at hann fekk eina psykosu, sum hann ongantið slapp burtúr aftur.

Tá hann gjørdist sjúk, visti eg einki um psykotisk børn. Vit finga boðini, at sonurin skuldi til Danmarkar til kanningar, tá tað var ógreitt, hvat honum bagdi.

Í Danmark finga vit at vita, at hann skuldi á eitt heim, har hann kundi fáa viðgerð, sum móguliga kundi geva leikdom.

Fekst tú at vita, hvat honum bagdi?

— Nei, eg fekk nærur einki at vita, men kanska spurdi eg ov lítið. — Hetta kom so bráðliga og eg kundi ikki í tonkunum imynda mær, at tað stóð so illa til. — Eg hugsaði satt at siga, at stóðan fór at broytast, tá ein tíð var umliðin.

Vit fóru aftur til Føroya eftir kanningina, tí einki pláss var fyrri soninum fyrr enn eitt ár seinni.

Komandi árið var torført at koma gjøgnum, tí eg visti einki um, hvussu eg skuldi umgangast sonin, og hann var strævin at hava við at gera.

Karin Margretha Joensen-Næs: — Tað er ein avbjóðing at hava eitt psykotiskt barn, sum setur krøv til foreld-rini.

Kortini vildi eg ikki verið son mín fyrri uttan, tí hann hefur givið mær innlit í lívinum, sum eg annars ikki hevði upplivað

Áðrenn sonurin fór á Himme Børnehjem, segði eg honum frá hesum, so hann kundi fyrireika seg í góðari tíð, men hann var púra óávirkaður av hesum. Hann var ógvuliga sjúk og flýggjaði bert longur inn í seg sjálfan, tó at eg helt, at hann visti, hvat skuldi henda.

Kennur foreldrini

Sonurin var burtur í átta ár, og vit vitjaðu hann tvær ferðir árliga.

Hann var sera fegin tá vit komu á vitjan, men eisini sorgarbundin, tá vit fóru frá honum aftur. Hann gloymdi okkum ongantið, og var tað ongantið ein spurningur, um hann kendi okkum, tá vit komu at vitja. Hann hevur altíð vist, at vit vóru foreldur hansara.

Við skrivaðum brøv hvørja viku og hann skrivaði til okkara, tað sum starvsfólk segði honum.

Dugur hann at lesa?

— Nú verður tosa nógv um, um psykotisk børn kunnu nema sær lærdóm, men í okkara fyrri tykist tað at hava ávirkan, hvat sonurin hevur við at gera. Demíð, at hann eftir árinum í Danmark tosar danskt mál, er tekin um, at hann nemur sær ávisan lærdóm. Annars dugur hann at rokna og kennur eisini bókstavirnar, tó at eg ikki vil siga, at hann dugur at lesa stórvægis.

— Tá hann hevði verið í Danmark hesi átta árin, finga vit boðini, at hann hevði best av at sleppa aftur til Føroya, tí hann longdist illa.

Hann hevði nú fingið ta viðgerð, sum móguleiki var at geva, men tianverri batnaði sjúkan ikki.

— Frammanundan høvdu vit fingið at vita, at hann kundi verða frískur ella at sjúkan batnaði, men at úrslitið ikki kundi mestast um fyrr enn eftir viðgerðina. Tað er so ymist hvussu sjúklingarnir taka viðgerðina.

Í hesum føri bleiv sonurin ikki so frægur sum vit og læknarnir høvdu væntað.

Einki at bjóða

— Nú vóru ráðini, hvat vit skuldu gera, tí í Føroyum var einki fyrri honum. Eg var ikki hugað fyrri at fáa hann heim aftur, tí einasta staðið hann kundi fáa innivist var á psykiatrisku deild, og tað helt eg ikki vera mennandi fyrri hann.

Eg royndi at fáa hann inn á heim í Danmark og royndi eisini í Svøríki og Noregi, men tað segði alt tað sama. Vit noyddust at taka hann heim til Føroya.

Tað gekk tó betur enn eg hevði væntað, tí tað visti seg, at hann var ógvuliga fegin um at koma heimaftur eftir óll hesi árin.

Orð og mynd
Dagny Joensen

Umstøðurnar at hava brekað barn í Føroyum batnaðu eisini komandi árin, og nú eri eg greidd yvir, at tað gagnaði honum at koma heimaftur, tó at hann noyðist at liva í umhvørvi, sum ikki eru eins mennandi fyrri øll brek.

Av teimum móguleikum sum eru fyrri at hava hann herheima, so eri eg nøgd við stóðuna, so sum hon er í dag.

Vit byrja aftur at tosa um sjónvarpssendingina. Um tað er rætt at tosa og krevja so nógv av einum psykotiskum barni?

— Tað er júst so, at psykotisk børn hava fyrri neyðini at fólk eru kring tær, sum tosa og taka sær av teimum.

Tú nýtist at vera tolin og ongantið geva eftir, at barnið fær sín vilja, tí tá flýggjar tað inn í egna heim, og tú veist ikki, hvussu tú skalt fáa orð á tað aftur.

Spurningurin er eisini um tú kanst boyggja eitt psykotiskt barn, tí tað vil altíð sleppa sær undan at taka ein avgerð, tí tað innast inni ikki torir — orsakað av brekinum.

— Nú er sonurin 20 ára gamal og hevur ment seg munandi, heldur Karin Margretha, tó at tað ikki er so stórliga, so er ein ávisur munur.

Áður vildi hann ikki gera nakað av tí hann var biðin um, men í dag er hann kortini so frægur, at hann ger tað hann verður biðin um.

Mamma og sonur hava nógv burtúr tíðini tær eru saman í vikuskiftum og í frítíðini annars. Tær tosa saman, tó at onnur ikki høvdu havt nakað burtúr hesum. Hetta er orð og tekn, sum bert tær skilja, sum eru um sonin dagliga.

— Tá hann kemur heim, so hugna vit okkum og gera eitt-hvørt, sum kann festa áhuga hansara eina løtu. Um væl stendur til, so spæla vit kort, luda ella siga søgur.

Er tað rætt at leggja trýst á sjúka barnið, sum í film-inum, har mammann undirvísti barnið?

— Nú er spurningurin hvi mammann leggur trýst á barnið. Er tað fyrri at vísa øðrum, at barnið er meira ment enn tað veruliga er, ella er tað fyrri at gagna barninum.

Serliga væl kendi eg stóðuna aftur, tá mammann vildi hava Thomas at svara spurningunum. — Eg ivist ikki í, at hann visti meira, men at hann royndi øll brøgd, at sleppa sær undan.

Í mun til mammu Thomas, so er stóðan tann hjá Margrethu, at sonur hennara skilir alt sum sagt verður. Av tí at hann var seks ára gamal áðrenn hann fekk sjúkuna, og sostatt hevði ógnað sær talumálið.

Hvørjar framtíðarvonir hefur tú?

Í lotuni er sonurin á Verk-

Framhald á síðu 17

Psykotisk børn

Børn, sum hava psykotisk brek eru fá í tali í mun til fólkatalið.

Í Danmark eru umleið 12—1500 psykotisk børn í aldursbólkinum 0—15 ár, og í tølum svarar hetta til, at umleið átta børn í Føroyum eru psykotisk, — tað vil siga, sum annars ikki hava onnur sjúkratekin.

Psykos merkir sinnissjúka og hesi børn eru sostatt sinnissjúk. Tær gerast ofta sjúk frá pinkubarni av ella í fyrstu líviðrunum. Hetta ferur við sær, at psykotisk børn ikki mennast á sama hátt sum børn flest, tó at vit ikki nýtist at bíla.

Eitt tilkomið fólk, sum fær eina sinnissjúku, er betri fyrri í so máta, at tað kann koma aftur í vanligar umstøður eftir sjúkratilburð.

Hesar móguleikar hefur psykotiska barnið ikki, tí tað ikki er ført fyrri at virka í samfelagnum, tó at sjúkan við árunum batnar, tí tað hevur ikki móguleika at nema sær lærdóm í tíðini, tá sjúkan er í hæddini.

Hetta hevur mangan gjørt, at psykotiska barnið verður mett at verða evnaveikt, men um ikki onnur brek eru enn psykosan, er torført at vita, hvussu evnini hjá sjúklinginum eru.

Psykotiska barnið er kensluliga viðkvæmt og bangið av sær, og kann ikki góðtaka broytingar, sum fara fram í gerandisdegnum.

T.d. stendur í bók um psykotisk børn, at ein ikki toldi, at høli hansara bleiv tapetsera, ella at ein óskutliði ikki stóð nágreiniliga á sama stað sum vanligt. Hóast psykotisk børn synast at liva í øðrum heimi, so kunnu tær t.d. minnst føðingardagar og bústaðin hjá fólki, sum tær kenna.